

SPIS TREŚCI

Przedmowa	5
---------------------	---

Część pierwsza. Zagadnienia podstawowe (napisał *Bogdan Suchodolski*)

Rozdział I. Trzy rodzaje wychowania i jego rola w cywilizacji współczesnej	9
1. Swoistość gatunku <i>homo</i>	9
2. Wychowanie naturalne i jego rola	11
3. Wychowanie organizowane celowo na tle procesów wychowania naturalnego	14
4. Wychowanie organizowane celowo w specjalnych instytucjach wychowawczych	16
5. Rosnąca rola społeczna zorganizowanego wychowania w dobie współczesnej	20
6. Wychowanie dla przyszłości	23
7. Społeczeństwo wychowujące i edukacja permanentna	27
8. Wychowanie w społeczeństwie socjalistycznym	29
9. Dynamika procesów wychowawczych w Polsce	33
Rozdział II. Pedagogika i nauki z nią współdziałające	36
1. Pedagogika jako nauka o wychowaniu	36
2. Pedagogika a inne nauki zajmujące się wychowaniem	37
3. Historyczny rozwój pedagogiki	40
4. Zmiany przedmiotu badań pedagogiki	43
5. Naukowa struktura pedagogiki: fakty i wartości, teoria i praktyka	46
Rozdział III. Charakter pedagogiki socjalistycznej	49
1. Twórczy charakter wychowania	49
2. Krytyka natywistycznej teorii samoczynnego rozwoju człowieka	50
3. Krytyka teorii środowiskowych	52
4. Krytyka teorii dwóch czynników, czyli teorii konwergencji	54
5. Prawdy i błędy tak zwanego nowego wychowania	57

6. Krytyka socjologicznej teorii wychowania	60
7. Krytyka pedagogiki kultury	64
8. Teoria wychowania a praktyka rewolucyjna	65
Rozdział IV. Koncepcja człowieka a cele wychowania	70
1. Dwa źródła celów wychowania	70
2. Trzy koncepcje człowieka	73
3. Metafizyczne teorie człowieka	74
4. Marksowska krytyka metafizycznych teorii człowieka	76
5. Empiryczne teorie człowieka	77
6. Marksowska krytyka empirycznych teorii człowieka	79
7. Koncepcja człowieka jako twórcy własnego świata	81
8. Wyzwolenie człowieka przez rewolucję	84
9. Nowy człowiek — nowy świat	88
10. Koncepcje antropologiczne i cele wychowania społecznego w Polsce	90
Rozdział V. Cywilizacja współczesna a cele wychowania	93
1. Nowe cechy życia w XIX i XX wieku	93
2. Epoka współczesna	94
3. Cywilizacja socjalistyczna	97
4. Nowe cele wychowania w krajach socjalistycznych	99
5. Wychowawcza treść społeczno-polityczna przemian w PRL	101
Rozdział VI. Cele wychowania	105
1. Dziedziny działalności wychowawczej	105
2. Nowe dziedziny działalności wychowawczej	107
3. Działalność wychowawcza a bogactwo cywilizacji	110
4. Dziedziny wychowania a cele wychowania	119
5. Zadania wychowania i dziedziny wychowania	121
6. Przygotowanie do życia społecznego — wprowadzenie ogólne	122
7. Człowiek w społeczeństwie	125
8. Kultura uczuć społecznych	129
9. Odpowiedzialność społeczna	130
10. Przygotowanie do pracy zawodowej	132
11. Przygotowanie do uczestnictwa kulturalnego	136
12. Zbieżność interesów społecznych i jednostkowych w celach wychowania	139
13. Człowiek zaangażowany	145
14. Zaangażowanie a życie powszednie i życie wielkich dni	149
15. Jakość człowieka	154
Rozdział VII. Zasady, środki i zasięg działalności wychowawczej	158
1. Ogół zasady wychowania	158
2. Cele wychowania i środki wychowania	160
3. Kształtowanie potrzeb	163
4. Kształtowanie uzdolnień i zamiłowań	165
5. Kształtowanie motywów postępowania	167
6. Świadome i nieświadome czynniki wychowania	170
7. Podstawowe formy działalności człowieka	173
8. Intensywność i bogactwo życia	176
9. Budowanie wspólnoty	178
10. Kształtowanie postawy wobec życia i poglądu na świat	179
11. Styl życia	182

12. Granice wychowania	184
13. Młodzież a konflikty współczesności	186
Nota bibliograficzna	188

Część druga. Środowisko. Instytucje wychowawcze i oświatowe (napisał *Ryszard Wroczyński*)

Rozdział I. Różnorodność sytuacji wychowawczych	191
Rozdział II. Wychowanie i środowisko	197
1. Pojęcie środowiska i typologia środowisk	197
2. Użyteczność wiedzy o środowisku dla praktyki wychowawczej	201
Rozdział III. Rodzina	205
1. Przemiany w strukturze rodziny. Rodzina współczesna	205
2. Szkoła i rodzina	209
Rozdział IV. Opieka nad dziećmi i młodzieżą	213
1. Rozwój i założenia opieki nad dziećmi	213
2. Wspólnoty dziecięce	215
3. Osiedla mieszkaniowe	217
4. Poradnictwo wychowawcze	218
5. Zadania szkoły	220
Rozdział V. Wychowanie równoległe	222
1. Wychowanie pozalekcyjne i pozaszkolne	222
2. Czas wolny dzieci i młodzieży	224
3. Rola środków masowego przekazu	225
4. Organizacja wychowania pozaszkolnego	229
5. Model wychowawczy i dydaktyczny	234
6. Rola związków młodzieży w wychowaniu pozaszkolnym	236
Rozdział VI. Oświata dorosłych i edukacja ustawiczna	239
1. Relacja między oświatą dorosłych i edukacją ustawiczną	239
2. Zadania oświaty dorosłych. Klasyfikacja form	242
3. Kształcenie systematyczne	245
4. Czytelnictwo i samokształcenie	249
5. Twórczość amatorska i rekreacja	252
Rozdział VII. Szkoła i jej rola	255
1. Szkoła w środowisku	255
2. Szczególna funkcja szkoły	259
Nota bibliograficzna	261

Część trzecia. Treść, proces, metody wychowania

A. Wychowanie umysłowe

(napisał *Wincenty Okoń*)

Rozdział I. Cele i treść wychowania umysłowego	265
1. Społeczne warunki współczesnego wychowania umysłowego	265
2. Ogólne podstawy wiedzy o przyrodzie, społeczeństwie i kulturze	270
3. Charakterystyka przedmiotów nauczania szkolnego	275

4. Kształtowanie naukowego poglądu na świat	291
5. Ogólne przygotowanie do działalności praktycznej	294
6. Wykształcenie ogólne a wykształcenie politechniczne	298
7. Ogólny rozwój dzieci i młodzieży	300
8. Wykształcenie ogólne a wykształcenie zawodowe	304
9. Stopnie wychowania umysłowego	306
Rozdział II. Proces dydaktyczny	310
1. Stosunek nauczania do uczenia się	310
2. Epistemologiczne podstawy nauczania i uczenia się	315
3. Uświadomienie uczniom celów i zadań nauczania — uczenia się	322
4. Poznawanie nowego materiału	323
5. Nabywanie wiedzy o rzeczywistości	326
6. Utrwalanie opanowanego materiału	330
7. Kształtowanie umiejętności i nawyków	332
8. Wiązanie teorii z praktyką	336
9. Kontrola i ocena wyników nauczania	339
10. Zasady nauczania	341
Rozdział III. Metody nauczania	350
1. Ogólna charakterystyka metod	350
2. Metody oglądowe	353
3. Metody słowne	356
4. Metody praktyczne	362
5. Nauczanie programowane	366
6. Utrwalanie zdobytej wiedzy	371
7. Sprawdzanie i ocena wyników nauczania	373
8. Wybór metod nauczania	376
Rozdział IV. Środki dydaktyczne	379
1. Technologia kształcenia	379
2. Klasyfikacja i charakterystyka środków dydaktycznych	382
3. Środki dydaktyczne a system kształcenia	392
4. Środki dydaktyczne a wychowanie	397
Rozdział V. Organizacyjne formy kształcenia	399
1. System klasowo-lekcyjny i jego modyfikacje	399
2. Lekcje	403
3. Wycieczki	412
4. Zajęcia domowe uczniów	413
5. Formy organizacyjne pracy uczniów	419
Nota bibliograficzna	422

B. Wychowanie moralne

(napisał *Heliodor Muszyński*)

Rozdział I. Uwagi wstępne	427
1. Pojęcie wychowania moralnego i jego wstępna charakterystyka	427
2. Rola wychowania moralnego w nowoczesnym społeczeństwie socjalistycznym	431

Rozdział II. Treść socjalistycznego wychowania moralnego	435
1. Zakres wychowania moralnego	435
2. Ogólna charakterystyka etyki socjalistycznej jako podstawy wychowania moralnego	439
3. Główne zasady moralności socjalistycznej jako wytyczne dla określenia celów wychowania	442
Rozdział III. Kształtowanie się i rozwój moralnej sylwetki człowieka oraz ich determinanty	445
1. Kształtowanie się postaw moralnych	445
2. Charakterystyka rozwoju moralnego człowieka	450
Rozdział IV. Główne czynniki rozwoju oraz proces wychowania moralnego	458
1. Proces rozwoju moralnego i jego organizacja	461
2. Ogólna charakterystyka procesu wychowania moralnego	462
3. Struktura procesu wychowania moralnego	464
4. Główne zasady organizacji procesu wychowania moralnego	470
5. Formy realizacji procesu wychowania moralnego	472
Rozdział V. Metody wychowania moralnego	480
1. Pojęcie i klasyfikacja metod wychowania moralnego	480
2. Metody wpływu osobistego	483
3. Metody wpływu sytuacyjnego	486
4. Metody organizowania środowiska społecznego przez wychowawców	492
Bibliografia	496

C. Wychowanie estetyczne

(napisała Irena Wojnar)

Rozdział I. Sytuacja sztuki w świecie współczesnym (nowe możliwości i nowe problemy wychowawcze)	497
1. Procesy upowszechniania sztuki	498
2. Świat sztuki człowieka współczesnego	502
3. Społeczne funkcje sztuki	506
Rozdział II. Treść wychowawczego oddziaływania sztuki	517
1. Przeżywanie sztuki	517
2. Sztuka jako środek kształcenia wrażliwości estetycznej	521
3. Sztuka w wychowaniu moralno-społecznym	524
4. Sztuka w wychowaniu umysłowym	528
5. Sztuka w wyzwaniu twórczych dyspozycji człowieka	534
Rozdział III. Nowa koncepcja wychowania estetycznego	539
1. Kształtowanie się koncepcji wychowania estetycznego i jej tradycje	539
2. Współczesne interpretacje wychowania estetycznego	547
Rozdział IV. Procesy wychowania estetycznego	553
1. Wychowanie estetyczne w szkole	553
2. Pozaszkolne uczestnictwo w kulturze	562
3. Nauczyciel a sztuka	567
Wskazówki do dalszego samokształcenia	571

D. Wychowanie fizyczne (z uwzględnieniem wychowania zdrowotnego)

(napisał *Maciej Demel*)

Rozdział I. Uwagi wstępne	576
Rozdział II. Wychowanie fizyczne jako pedagogiczna ingerencja w przebieg rozwoju fizycznego	583
Rozdział III. Teoria wychowania fizycznego i dyscypliny wspomagające	587
Rozdział IV. Główne funkcje wychowania fizycznego	593
1. Stymulacja	593
2. Adaptacja	595
3. Kompensacja i korektywa	597
Rozdział V. Kąty wychowania fizycznego	601
Rozdział VI. Program wychowania fizycznego	603
Rozdział VII. Zdrowie i kultura fizyczna nauczyciela	609
Rozdział VIII. Nowe tendencje	613
Wskazówki do dalszego samokształcenia	618

Część czwarta. System oświaty i nauczyciel

(napisał *Stefan Wołoszyn*)

Rozdział I. Szkolnictwo i elementy teorii systemów oświatowych	621
1. Pojęcie systemu oświatowego	621
2. Co to jest jednolity ustrój szkolny?	626
3. Problemy szkoły i oświaty podstawowej	638
4. Problemy szkoły średniej	646
5. Zagadnienia szkolnictwa i wykształcenia wyższego	652
6. Ruch reform oświatowych w świecie	666
7. Radykalna krytyka szkoły	668
8. Poszukiwanie nowych strategii oświatowych	676
9. System oświatowo-wychowawczy w Polsce Ludowej	687
Rozdział II. Nauczyciel i elementy wiedzy o nauczycielu	698
1. Wprowadzenie	698
2. Z badań nad osobowością i sprawnością pedagogiczną nauczyciela	699
3. Z badań nad rolą nauczyciela w środowisku. Postulat szkoły otwartej i społeczeństwa wychowującego	728
4. Zawodowy ruch nauczycielski	736
5. Główne funkcje i obowiązki nauczyciela — podstawy prawne	741
6. Współczesne tendencje w kształceniu nauczycieli. Profil nauczyciela jutra	746
Nota bibliograficzna	766
Indeks nazwisk	777
Indeks rzeczowy	784